

Als de rol van de predikant en van de kerkenraad verandert, verandert ook die van de gemeente. (aanvulling rapport 'Tussen gisteren en morgen, over kerk-zijn vandaag')

Inleiding.

De commissie toekomstig predikantsprofiel doet in haar rapport een groot aantal aanbevelingen over rol van predikant, kerkelijk werker en kerkenraad. De predikant zou zich meer op zijn kerntaken moeten concentreren (preken, pastoraat en catechese), terwijl de kerkenraad daarvoor de randvoorwaarden schept en samen met de predikant verantwoordelijk is voor de geestelijke opbouw van de gemeente. Een kerkelijk werker kan daarbij vanuit zijn eigen professionaliteit een zinvolle inbreng hebben. Met als motto wat Paulus schrijft aan de kerk in Efeze: ***“Dan zullen we, door ons aan de waarheid te houden en elkaar lief te hebben, samen volledig toe groeien naar hem die het hoofd is: Christus. Vanuit dat hoofd krijgt het lichaam samenhang, en wordt het ondersteund en bijeengehouden door alle gewrichtsbanden. Ieder deel draagt naar vermogen bij tot de groei van het lichaam, dat zo zichzelf opbouwt door de liefde.”*** (Efeze 4:15-16)

Als we de gemeente zien onder het beeld van het lichaam wordt duidelijk, dat als ergens in het lichaam iets verandert (positie en taak predikant en kerkenraad; komst kerkelijk werker), het hele lichaam dat merkt en reageert. Daarom is het goed om naast de aanbevelingen over de predikant-van-de-toekomst, de kerkelijk werker en de kerkenraad ook iets op te schrijven over de gemeente.

1. Omgang van de gemeente met predikant en kerkenraad

Terecht mag van de predikant het één en ander verwacht worden. Hij heeft een gedegen studie achter de rug en ook aan de ontwikkeling van zijn persoonlijk functioneren is de nodige aandacht besteed.

Ook veel gemeenteleden zijn hoger opgeleid en mondig en kritisch. Ze oriënteren zich allang niet meer alleen op de dominee als geestelijk leidsman, maar zoeken hun geestelijke kostje ook bijeen via bronnen als internet.

De dominee kan dus rekenen op een kritische bejegening door de gemeente ten aanzien van zijn functioneren. Alle gemeenteleden hebben zo hun mening en het gesprek daarover is doorgaans levendig. Het komt daarbij aan op de goede geestelijke houding, gekenmerkt door 'waarheid' én 'liefde' (vgl. Efeze 4:15-16). Waar één van beide los verkrijgbaar is, gaat het gemakkelijk mis. Kan de gemeente geduld opbrengen? Kijkt de gemeente met ogen van liefde naar haar voorganger, ook wanneer de predikant geen beroep ontvangt, terwijl dit wel wordt gehoopt. In de kerk zijn we soms elkaars genadetrainers. De Heer kán (let wel kán) door iemand met wie het schuurt meer leren. Zo'n periode kan gemeenteleden terugwerpen op zichzelf en hun persoonlijke omgang met God. Juist onder druk kan een herontdekking optreden van geestelijke aspecten als nederigheid en persoonlijke vroomheid. Langs deze weg kan de Geest leiden tot vernieuwing in de verwondering over God en de aanbidding van Hem.

In sommige gemeenten is de afhankelijkheid van de predikant groot. In die kerken richten in veel situaties alle ogen zich op hem. Dit maakt de gemeente kwetsbaar op het moment dat een predikant niet optimaal functioneert. Naarmate een gemeente meer werk maakt van onderlinge activiteiten (gemeenschap, onderling pastoraat, viering, diaconaat) is zij minder afhankelijk van de predikant en neemt de druk op hem af.

Ten aanzien van de kerkenraad wordt eenzelfde opstelling van de gemeente gevraagd, uitgaande van 'we doen het samen'. Te vaak vertonen kerkenraad en gemeente enigszins het beeld van de regering die wordt gecontroleerd door het parlement. Het bijbelse beeld is een ander: de ouderlingen vormen de 'gewrichtsbanden', die het lichaam ondersteunen en bijhouden, zoals Paulus aan de Efeziërs schrijft. Zo leveren predikant (en evt. een kerkelijk werker), kerkenraad én gemeente samen hun bijdrage aan "de groei van het lichaam, dat zo zichzelf opbouwt door de liefde". Ze doen dat in onderlinge afhankelijkheid en groeien zo toe naar Hem die het hoofd is: Christus. Zijn gestalte wordt in de christelijke gemeente steeds meer zichtbaar.

Als gemeente, kerkenraad en predikant samen zo bezig zijn met de groei van het lichaam naar het Hoofd zal de ruimte om op een minder opbouwende manier met elkaar bezig te zijn aanzienlijk afnemen. Anders gezegd: In een gemeente die helemaal op Christus en het groeien naar zijn beeld gericht is, zullen conflicten minder makkelijk uit de hand lopen.

2. We zoeken een nieuwe predikant!

Als een gemeente vacant is, wordt het beroepingswerk ter hand genomen. Dat is een uitgelezen moment om helder te krijgen wat voor predikant de gemeente nodig heeft. Het schaap met vijf poten bestaat niet, dus is het zaak helder te krijgen welke gaven de herder voor deze gemeente vooral moet hebben. Inzicht in het eigen profiel van de gemeente is daarvoor onontbeerlijk.

Als de nieuwe predikant er is, moeten de afspraken over wat hij wel en niet doet, helder zijn en bekend bij de gemeente. Dat voorkomt verkeerd gespannen verwachtingen en maakt het voor de gemeente ook mogelijk een gericht beroep te doen op haar voorganger.

Het is in de laatste jaren bij herhaling voorgekomen dat een predikant werd losgemaakt van een gemeente, maar niet losgemaakt van het predikantsambt. In de praktijk blijkt echter dat ze ondanks dat ze beroepbaar zijn geen nieuw beroep ontvangen en zo langs de kant blijven staan. De vraag dringt zich op: Is dat nodig? Wanneer de kerken het vertrouwen in een predikant blijven uitspreken neemt dit ook verantwoordelijkheid met zich mee. Bij beroepingswerk behoren ook deze predikanten een faire kans te krijgen.

De VAC heeft een handreiking gepubliceerd voor het beroepingswerk:

www.ngk.nl/docs/beroepingswerk.pdf

Vaak wordt een periode van vijf tot zeven jaar aangemerkt als een goede periode voor een predikant om in een gemeente te staan. Deze optiek gaat voorbij aan het gegeven dat het goed denkbaar is dat na zes jaar of langer een fase van verdieping in het werk van de predikant optreedt. Doordat predikant en gemeente na een aantal jaren goed op elkaar zijn ingespeeld kan de vrijgekomen energie worden ingezet voor structurele processen van verandering. Vertrouwen dat nodig is om te komen tot wezenlijke veranderingsprocessen ontstaat in de tijd. Het valt op dat in kerken waar grote positieve veranderingen optreden predikanten vaak langer dan tien jaar actief zijn. Dit gegeven relativeert de gedachte dat vijf tot zeven jaar een ideale termijn is.

3. We krijgen een kerkelijk werker!

De laatste jaren doet de kerkelijk werker ook in de NG-kerken zijn of haar intrede. Kerkelijk werkers zijn HBO-theologen opgeleid voor pastoraalwerk, jeugdwerk, gemeente-opbouw of nog andere specifieke taken. De gemeentelijke houding tegenover de kerkelijk werker zal dezelfde liefdevolle zijn als die jegens de predikant.

Het is van belang dat de gemeente een duidelijk oog heeft voor de eigen taak en verantwoordelijkheid. Juist door de kerkelijk werker in de eigen rol te bevestigen zal deze beter uit de verf komen. Hij of zij is niet de hulp van de predikant.

Hier merken we op, dat een gemeente die een kerkelijk werker in dienst neemt zich moet realiseren, dat omvang en termijn van het dienstverband passen bij wat er van de werker

wordt verwacht. Het is niet realistisch om te denken dat hij allerlei veranderingen tot stand brengt binnen twee of drie jaar.

4. We kunnen zelf ook veel!

Dankzij de individualisering is er meer oog ontstaan voor persoonlijke bekwaamheden buiten het ambt om. De Heilige Geest heeft aan ieder gemeentelid gaven gegeven.

Op veel plaatsen is de toerusting van kerkenraadsleden al praktijk. Uitbreiding van toerusting naar de gemeente is gewenst.

Te denken valt aan onderwerpen als pastoraat, huwelijksverdieping, jeugdwerk inclusief pastoraat aan jongeren, getuigend leven, gemeenteopbouw, persoonlijke spiritualiteit, zelforganisatie, kerkverlating, missionair-diaconaal opbouwwerk, sociale gerechtigheid, gaven ontwikkeling, oog voor schepping en milieu, kerkplanting, etc.)

Er is een hausse aan aanbod op de markt van christelijke organisaties. Maar er zijn ook veel gemeenteleden die expertise hebben op bepaalde gebieden. Deze groep actief inschakelen bij het toerustingsbeleid betekent het gebruik maken van nu nog vaak verborgen potentieel.

Met het oog op toerusting is het tijdig ontdekken van jong talent belangrijk. In de sportwereld zijn scouts een bekend verschijnsel. Waarom deze ook niet inzetten op het kerkelijk erf?

Jonge gemeenteleden traceren en via een goed traject voorbereiden op het werk in commissies of kerkenraad.

5. Alles is communicatie, communicatie is alles

Wanneer het gaat over verschil van inzicht binnen de kerk gaat dat vaak gepaard met emoties, het raakt immers aan de diepste overtuigingen van gemeenteleden. Echter, zodra emoties in het spel zijn stelt dat extra eisen aan de wijze van communiceren. Helaas zijn veel gemeenten niet erg vaardig in het omgaan met conflicten. Enkele vuistregels:

- de eerste stap bij onvrede is het zoeken van het gesprek met een ambtsdrager/ de kerkenraad; liever praten dan schrijven
- anonimiteit, noch via brieven, noch in het spreken namens anonieme anderen hoort in de kerk niet voor te komen
- geen gebruik van email voor communicatie over verschil van inzicht. Door dit medium gunnen gemeenteleden zich geen tijd meer voor een heilzaam nachtje slapen of een goed voorgesprek met een vertrouwenspersoon. Helaas is al vaak gebleken dat gebruik van email in het geval van problemen de escalatie juist in de hand werkt.
- In de laatste tijd is er meer oog ontstaan voor het verband tussen de wijze waarop mensen functioneren in eigen gezin en familie en de wijze waarop zij functioneren in de kerk.¹ Niet zelden worden persoonlijke gevoelens van onvrede vanuit het ene verband overgedragen op het andere. De negatieve wisselwerking met biologische familieleden komt dan terug in de wisselwerking met familieleden in het geloof. Het onderkennen van dit mechanisme door gemeenteleden bij zichzelf kan leiden tot een meer adequate omgang met gevoelens van onvrede.

Commissie Toekomstig Predikantsprofiel
December 2010

¹ Bijv. Edwin H. Friedman, Van geslacht op geslacht, systeemprocessen in kerk en synagoge, Gorinchem, 2001, 2^e druk.